

«Барнахус» в Україні: як захистити дитинство в епоху війни

Ірина Умрихіна

доктор філософії в галузі права, завідувач кафедри адміністративно-правових дисциплін факультету підготовки фахівців для підрозділів превентивної діяльності Національної поліції України, Донецький державний університет внутрішніх справ Міністерства внутрішніх справ України, м. Кропивницький, Україна, ORCID: <https://orcid.org/0009-0003-9041-5831>

Розкрито сутність моделі «Барнахус», проаналізовано її основні завдання. Обґрунтовано впровадження спеціалізованих центрів соціально-психологічної підтримки, заснованих на моделі «Барнахус», у систему правосуддя. Наголошено, що це дасть змогу забезпечити гуманний та ефективний підхід у роботі з дітьми, які постраждали або стали свідками насильства.

Ключові слова: захист прав дітей; кримінальне провадження; правосуддя для дітей.

‘Barnahus’ in Ukraine: Protecting Childhood in Times of War

Iryna Umrykhina

The author reveals the essence of ‘Barnahus’ model and its principal tasks. The introduction of specialised centres for social and psychological support based on the Barnahus model into the justice system is justified. The paper substantiates the need for a humane and effective approach when working with children who have experienced or witnessed violence.

Keywords: protection of children’s rights; criminal proceedings; justice for children.

У контексті сучасних військових конфліктів гостро постає питання захисту ментального здоров’я дітей. Регулярні психотравмувальні чинники (повітряні тривоги та, що найгірше, безпосередньо бойові дії) залишають глибокі психологічні та фізичні рани. Тому надзвичайно важливою є інтеграція спеціалізованих центрів соціально-психологічної підтримки, створених за моделлю «Барнахус», у систему правосуддя. Це дасть змогу забезпечити гуманний та ефективний підхід у роботі з дітьми, які постраждали або стали свідками насильства, гарантуючи їхній захист та сприяючи відновленню їх.

Модель «Барнахус» на теренах України з’явився нещодавно, тому

саме наукова позиція з питання, чи доречно взагалі створення цієї моделі, а також дослідження щодо ролі цієї моделі в підтримці дітей, що стали свідками або постраждали від кримінальних правопорушень, до кінця не розкрито.

Узагалі, якщо говорити про сутність моделі «Барнахус», то вона є міждисциплінарною та спеціалізується на роботі з дітьми, які пережили насильство або були його свідками. Її функціонал охоплює проведення співбесід, медичних оглядів та надання комплексної психотерапевтичної допомоги. Історія «Барнахуса» починається з перших центрів, які з’явилися в Ісландії 1998 року, згодом цю модель імплементували й кілька

інших скандинавських країн, наприклад Швеція, Норвегія, Данія.

Згідно з дослідженнями А. Дерекко, модель «Барнахус» була розроблена для створення унікальної правової системи, що відповідає особливим потребам дітей, які ймовірно зазнали насильства або жорстокого поводження. Основний принцип цієї системи полягає у визнанні того, що потреби дітей у таких випадках значно відрізняються від потреб дорослих [1].

Головні завдання «Барнахус» — це забезпечення дітей та підлітків, які постраждали від жорстокого поводження, комплексним обстеженням, лікуванням і належною підтримкою. Це також допомагає запобігти повторній травматизації дітей, яка може виникнути через багаторазові співбесіди, що проводяться різними службами в різних місцях. Дослідження свідчать, що така «повторна віктимізація» може бути навіть більш руйнівною для дитини, ніж сам епізод насильства. Окрім того, невідповідно підготовлені спеціалісти можуть перевернути розповідь дитини, ставлячи навідні запитання, що негативно впливає на хід розслідування. «Барнахус» також створює дружнє для дитини середовище для проведення слідчих інтерв'ю, що знижує рівень її занепокоєння і є вирішальним для успішного отримання інформації. Отже, основна мета «Барнахус» — це забезпечення інтересів дитини та дотримання всіх належних правових процедур [1].

У зв'язку з військовою агресією росії проти України критично важливо прискорити розроблення ефективних

механізмів захисту прав дітей. Одним із першочергових завдань є організація спеціалізованого навчання для психологів, які працюватимуть у сфері кримінального провадження за участю дітей. У довгостроковій перспективі це має призвести до створення єдиного реєстру таких фахівців. Цей пріоритет повністю відповідає філософії моделі «Барнахус» і підкреслюється активними діями в Україні, які наполягають на першочерговості захисту інтересів дитини. На даний час модель «Барнахус» активно запроваджується в низці областей України.

Станом на 2 жовтня 2023 року в Україні було імплементовано пілотний проект із залученням психологів до кримінальних проваджень щодо малолітніх та неповнолітніх осіб. Цей проект, затверджений спільним наказом Міністерства юстиції, Міністерства внутрішніх справ та Офісу Генерального прокурора, діє у Дніпропетровській, Житомирській, Івано-Франківській, Київській, Львівській, Одеській, Чернігівській областях та місті Київ. У межах цієї ініціативи до роботи залучаються спеціалісти, унесені до відповідного Реєстру. У 2025 році планується розширення мережі «Барнахус» та впровадження їх у різних регіонах України. Наприклад, у Харкові вже активно працюють над створенням такого центру. Це важливий крок до забезпечення захисту прав постраждалих від насильства та надання їм необхідної допомоги. [2, 3].

З метою забезпечення ефективного та нешкідливого для дитини ведення кримінальних проваджень,

психологи, унесені до спеціального Реєстру, будуть залучатися до процесуальних дій згідно з положеннями Кримінально-процесуального кодексу України. Ця ініціатива є відповіддю на виявлену проблему: правоохоронні органи часто стикаються з труднощами в пошуку кваліфікованих психологів, які здатні одночасно запобігти психологічній травматизації дитини та сприяти встановленню істини у справі. Отже, Реєстр має на меті гарантувати професійний супровід дітей під час усіх необхідних процесуальних процедур.

В Україні триває впровадження проєкту «Вихователь безпеки», який має на меті створити безпечне освітнє середовище, вільне від булінгу, наркотиків та насильства. Цей проєкт передбачає співпрацю між поліцією, рятувальниками, освітніми закладами, громадами та батьківським самоврядуванням. Вихователь безпеки — це цивільна особа, що пройшла спеціальну підготовку, її основні обов'язки:

- запобігання та протидія булінгу;
- виявлення та припинення правопорушень на території освітніх закладів;
- комунікація з поліцією, службами у справах дітей) щодо ризикованої поведінки учнів;
- проведення профілактичної роботи з учнями, що перебувають на внутрішньошкільному або поліцейському обліку.

На сьогодні в Україні вже працює 17 таких фахівців у 16 територіальних громадах [4].

Ці два проєкти та їх впровадження в Україні є важливим кроком до щасливого та безпечного дитинства, окрім того, розроблення зазначених проєктів має враховувати нову стратегію Ради Європи «Права дітей в дії: від стабільної реалізації до спільного новаторства» (2022—2027). Цей документ, прийнятий у лютому 2022 року, визначатиме напрями діяльності Ради Європи протягом наступних шести років і є орієнтиром для розроблення та реалізації національних ініціатив у сфері захисту прав дітей.

Отже, проєкти, які впроваджуються та реалізуються в Україні сьогодні, особливо в період військових дій, є актуальними, оскільки діти страждають від психологічних, фізичних травм. Для ефективного розвитку даних проєктів важливо забезпечити достатнє фінансування та залучити науковців для незалежної діяльності. Окрім того, одним із акцентів у впровадженні моделі «Барнахус» є постійне впровадження мультидисциплінарних підходів у підготовці фахівців, а також однією із пропозицій є розглянути можливість застосування принципів «Барнахус» до всіх ситуацій, де діти контактують із системою правосуддя.

Перелік джерел посилання

1. Дерек А. Що таке Барнахус, і як він працює. URL: <https://childhub.org/uk/child-protection-multimedia-resources/scho-take-barnakhus-i-yak-vin-pracyue> (дата звернення: 15.08.2025).
2. Попович М. В., Мельник О. В. Особливості допиту малолітнього або неповнолітнього потерпілого : монографія. Одеса, 2024. URL: osoblivivosni-dopitu-ma

lolitnogo-abo-nerovnolitnogo-poterpilo-go.pdf (дата звернення: 15.08.2025).

3. У Харкові створюють «Барнахус» для роботи з постраждалими від насилля дітьми та дорослими. Укрінформ : офіц. сайт. URL: <https://surli.cc/sfwzte> (дата звернення: 15.08.2025).
4. Олександр Банчук про практику роботи моделі Барнахус та реє-

стру психологів, які залучаються до кримінальних проваджень за участю дітей. Мін'юст : офіц. сайт. URL: <https://minjust.gov.ua/news/ministry/oleksandr-banchuk-pro-praktiku-roboti-modeli-barnahus-ta-reestru-psihologiv-yaki-zaluchayutsya-do-kriminalnih-provadjjen-za-uchastyu-ditey> (дата звернення: 15.08.2025).